

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาของปัญหา

จากการศึกษาวิจัยเรื่องสำนวนจีนและสำนวนไทย ผู้วิจัยพบว่าเคยมีผู้ทำการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทย โดยศึกษาในแง่ที่สำนวนในภาษาทั้งสองมีการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง (ฉินหยงหลิน , 2525) เช่น

สำนวนจีน

สำนวนไทย

亡羊補牢
wáng yáng bǔ láo

แกะหายล้อมคอก

วัวหายล้อมคอก

門當戶對
mén dāng hù duì
ประตูเหมาะ เรือนสม

กึ่งทองใบหยก

目中無人
mù zhōng wú rén
ในตาไม่มีคน

จงหองพองชน

膽小如鼠
dǎn xiǎo rú shǔ
ใจเสาะเหมือนหนู

ใจปลาชิว

山窮水盡
shān qióng shuǐ jìn
ภูเขาสุด ลำธารสิ้น

เข้าตาจน

唇齒相依
chún chǐ xiāng yī

ริมฝีปาก พันอาศัยซึ่งกันและกัน

คอหอยลูกกะเดือก

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าสำนวนจีนยังมีแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมากและยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาไว้ เช่น สำนวนที่เกี่ยวกับอวัยวะต่างๆที่สำคัญของมนุษย์ ผู้วิจัยจึงศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนประเภทดังกล่าว โดยมุ่งเน้นเฉพาะสำนวนจีนที่มีคำว่า ใจ อันเป็นอวัยวะที่เป็นส่วนที่ทำหน้าที่รับรู้ นึก และคิดของมนุษย์เรากับสำนวนไทย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงความเหมือนหรือความแตกต่างของสิ่งที่สำนวนทั้งสองนำมาเป็นสื่อของการแสดงออกในด้านเกี่ยวกับความคิด อารมณ์ความรู้สึก เช่น ใจหมาป่า ปอดสุนัข (สำนวนจีน) และ ใจยักษ์ใจมาร (สำนวนไทย) หรือใจหวนเนื้อเต้น (สำนวนจีน) และ ออกสิ้นขวัญแขวน (สำนวนไทย) ฯลฯ

1.2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของสำนวนจีนที่มีคำว่า 心 xīn (ใจ) ปรากฏอยู่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความหมายของสำนวนจีนที่มีคำว่า 心 xīn (ใจ) เปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกัน
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่แสดงถึงคุณธรรม ทศนคติ ความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของชนชาติจีนและชนชาติไทย

1.3. สมมติฐานในการวิจัย

สำนวนจีนที่มีคำว่า 心 xīn (ใจ) ซึ่งเป็นอวัยวะของร่างกายมนุษย์ที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึก และคิดนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยจะเห็นว่ามีการใช้คำว่า “ ใจ ” ในสำนวนไทยบางสำนวน ทั้งนี้เนื่องจาก “ สำนวน ” เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี วัฒนธรรมทางจิตใจ วัฒนธรรมทางสุนทรียะ ฯลฯ เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชาติซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกชาติทุกภาษาล้วนมีด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น การศึกษาสำนวนจีนเหล่านี้เปรียบเทียบกับสำนวนไทยจึงทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด ทศนคติและคุณธรรมในสังคมของชนชาติจีนและไทย

1.4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานที่เกี่ยวข้องในภาษาจีน

- 實用成語詞典 Shíyòng Chéngyǔ Cídiǎn พจนานุกรมสำนวนจีนที่นิยมใช้

(向光忠 Xiàng Guāngzhōng , 1998) ได้รวบรวมสำนวนไว้มากกว่า 5,880 สำนวนและรวบรวมสำนวนที่มีคำบอกวิยะ-ใจ ไว้ 204 สำนวน และได้ให้ความหมาย เสียงอ่าน อธิบายความหมายและคำที่เข้าใจยาก พร้อมทั้งที่มาของสำนวนโดยย่อ นอกจากนี้ยังได้ให้ตัวอย่างประกอบการใช้สำนวนไว้ด้วย ผู้วิจัยได้ใช้ตัวอย่างสำนวนจีนที่มีคำบอกวิยะ-ใจในพจนานุกรมฉบับนี้เป็นกรณีศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกัน

● 漢語成語考釋詞典 Hànyǔ Chéngyǔ Kǎoshì Cídiǎn พจนานุกรมฉบับศึกษาค้นคว้าที่มา และความหมายของสำนวนจีน (劉潔修 Líu Jiéxiū, 1997) พจนานุกรมฉบับศึกษาค้นคว้าที่มา และความหมายของสำนวนจีน ได้รวบรวมสำนวนจีนที่ประกอบด้วยคำ 4 คำ เป็นส่วนใหญ่ไว้ทั้งสิ้นประมาณ 7,600 สำนวน พจนานุกรมฉบับนี้ได้ให้ความหมาย เสียงอ่าน คำอธิบายความหมายของคำที่เข้าใจยาก ประวัติความเป็นมาของสำนวนอย่างละเอียด และยังได้ให้ตัวอย่างสำนวนบางสำนวนในรูปสำนวนเดิม¹ (溯源 sùyuán) รูปสำนวนที่ใช้ปัจจุบัน² (正體 zhèngtǐ) รูปสำนวนต่างรูป³ (異體 yìtǐ) และรูปสำนวนแบบรวบรัดหรือย่อ⁴ (略語 lüèyǔ)

2. งานที่เกี่ยวข้องในภาษาไทย

- ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธ์) ได้รวบรวมสำนวนไทยจำนวนหนึ่งและได้

¹ รูปสำนวนเดิม คือรูปสำนวนที่เป็นรูปแบบเก่าหรือเป็นรูปจากต้นฉบับที่บันทึกอยู่ในวรรณกรรมจีนโบราณ เช่น 心無二用 xīn wú èr yòng (ใจ ไม่มี สอง ใช้) เดิมใช้ว่า 心不兩用 xīn bù liǎng yòng (ใจ ไม่ ใช้ สอง) หมายถึง มุ่งมั่น ไม่จับจด หรือ 笑里藏刀 xiào lǐ cáng dāo (ในรอยยิ้ม ซ่อนมีด) เดิมใช้ว่า 笑中有刀 xiào zhōng yǒu dāo (ในรอยยิ้ม มี มีด) หมายถึง หน้าเนื้อใจเสือ เป็นต้น

² รูปสำนวนที่ใช้ในปัจจุบัน คือรูปแบบของสำนวนที่เราพบทั่วไปในปัจจุบันและใช้เป็นมาตรฐาน เช่น 心明眼亮 xīn míng yǎn liàng (ใจ เปิดเผย ตา สว่าง) หมายถึง หูตาสว่าง หรือ 同床異夢 tóng chuáng yì mèng (ร่วม เตียง ต่าง ผัน) หมายถึง ต่างจิตต่างใจ

³ รูปสำนวนต่างรูป คือ สำนวนที่มีรูปแบบต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน ทั้งนี้ อาจมีการสลับตำแหน่งของคำ หรือการใช้คำต่างกัน แต่ให้ความหมายใกล้เคียงกัน เช่น 風吹雨打 fēng chuī yǔ dǎ (ลม พัด ฝน กระหน่ำ) หรือ 雨打風吹 yǔ dǎ fēng chuī (ฝน กระหน่ำ ลม พัด) หรือ 雨打風摧 yǔ dǎ fēng cuī (ฝน กระหน่ำ ลม ทำลาย) หมายถึง ประสบภัยพิบัติ

⁴ รูปสำนวนแบบรวบรัดหรือย่อ เป็นรูปแบบที่มีการตัดทอนคำบางคำออกไปเมื่อต้องการความกระชับ เช่น เดิม 燃眉之急 rán méi zhī jí (ไหม้ คิ้ว เป็น อุกเขิน) หมายถึง จวนตัว ย่อเป็น 眉燃 méi rán (คิ้ว ไหม้) หรือ 眉急 méi jí (คิ้ว อุกเขิน) เป็นต้น

ศึกษาความหมายของสำนวนโดยพิจารณาจากตัวอย่างการใช้สำนวนนั้น ๆ เท่าที่มีปรากฏในเอกสาร และหนังสือต่าง ๆ และยังสามารถศึกษาประวัติของของสำนวนเหล่านั้นได้ด้วย (ขุนวิจิตรมาตรา, 2539)

- จิราภรณ์ ภทราภุภทร ได้ศึกษาสำนวนไทยไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง **ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทย** (จิราภรณ์, 2521 : 50-55) สรุปเรื่องความหมายของสำนวนไว้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับความหมายเดิม หรือความหมายรวมเดิมของถ้อยคำ จิราภรณ์ได้วิเคราะห์ความหมายของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนไว้ 4 แบบ คือ แบบความหมายเปรียบเทียบ ความหมายเกี่ยวเนื่อง ความหมายที่เกิดจากการเทียบเสียงของคำ และความหมายที่ได้จากเรื่องราวลักษณะตัวละคร พิธีการประเพณี วรรณคดี และการละเล่นอื่น ๆ

- ฉินหยงหลิน ได้ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง **สำนวนจีนและสำนวนไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ** (ฉินหยงหลิน, 2525) สรุปได้ว่า

ก. สำนวนจีนและสำนวนไทยมีลักษณะคล้ายคลึง และแตกต่างกันบ้างในด้านจำนวนคำ ซึ่งสำนวนจีนและสำนวนไทยมีจำนวนคำได้ตั้งแต่สามคำถึงสิบคำ แต่สำนวนไทยอาจจะมีบางสำนวนที่มีหนึ่งหรือสองคำได้

ข. การสัมผัสระหว่างคำในสำนวนของสำนวนจีนและสำนวนไทยมีการสัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ การซ้ำคำ ส่วนสำนวนจีนจะมีการกำหนดเสียงวรรณยุกต์เป็นวิธีการสัมผัสอีกวิธีหนึ่งด้วย ซึ่งสำนวนไทยไม่มีวิธีดังกล่าว

ค. การวิเคราะห์ความหมายของสำนวนจีนและสำนวนไทยมีลักษณะที่เหมือนกันโดยแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ความหมายประเภทเปรียบเทียบ และความหมายประเภทเกี่ยวเนื่อง

1.5. ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาสำนวนจีน (成語 chéngyǔ) ที่ประกอบด้วยคำ 4 คำ และมีคำว่า xīn (ใจ) ปรากฏอยู่ในตัวสำนวน

2. ศึกษาสำนวนจีนที่เป็นสำนวนที่ใช้กันแพร่หลายในสมัยของผู้วิจัย สำนวนไทยที่นำมาเปรียบเทียบกับสำนวนจีนนั้น ประกอบด้วยถ้อยคำประเภทสำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม ตลอดจนคำอุปมาอุปไมย

1.6. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. สํารวจหนังสือวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เป็นภาษาจีนและภาษาไทยเพื่อศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้
2. รวบรวมสำนวนที่จะนำมาเปรียบเทียบจากหนังสือ พจนานุกรม และเอกสารต่าง ๆ
3. นำสำนวนจีนและสำนวนไทยเหล่านั้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด
4. สรุปผลการวิจัย

1.7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของสำนวนจีนและสำนวนไทย
2. ทำให้เห็นภาพที่สะท้อนถึงทัศนคติ รวมถึงคุณธรรมความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสังคมของชนชาติจีนและไทย ทำให้ผู้ที่ศึกษาสำนวนดังกล่าวสามารถนำสิ่งที่ตั้งงามที่ปรากฏเป็นข้อคิดสอนใจมายึดเป็นแนวปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
3. เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาจีนของคนไทย และการเรียนการสอนภาษาไทยของคนจีน
4. เป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาสำนวนจีนและสำนวนไทยในแง่มุมอื่น ๆ ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป

1.8. สัญลักษณ์การถอดเสียงตัวอักษรจีน

การถอดเสียงตัวอักษรจีนในวิทยานิพนธ์นี้ใช้ระบบ 漢語拼音 Hànyǔ pīnyīn ซึ่งเป็นระบบสัทอักษรที่ใช้เป็นทางการในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (ประพิน , 2541: 2-10)

สัทอักษรแทนเสียงพยัญชนะ 24 เสียง

b(ป)¹ p(ผ,พ) m(ม) f(ฝ,ฟ) d(ด) t(ถ,ท) n(น) l(ล)
z(จ) c(ช,ฉ) s(ส,ซ) zh(จ) ch(ช,ฉ) sh²(ช,ชู) r(ร) j(จ)

¹ ในวงเล็บคือเสียงพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เทียบได้กับเสียงของสัทอักษรในระบบ Hànyǔ pīnyīn

² เสียง sh ออกเสียงคล้ายเสียง sh ในภาษาอังกฤษ ในที่นี้จะใช้ตัวอักษร ฉ แทนเสียง sh แต่ในกรณีที่ไม่สามารถผันเสียงวรรณยุกต์โดยใช้ตัว ฉ ได้ ก็จะใช้ตัว ชู แทน โดยจะมีจุดใต้ตัว ช เป็นเครื่องหมายแสดงดังนี้

q(ช,ฉ) x(ซ) g(ก) k(ข,ค) h(ห) ng¹(ง) y²(ย) w(ว)

สัทอักษรแทนเสียงสระ 24 เสียง

1. สัทอักษรแทนเสียงสระเดี่ยว 8 เสียง

a(อา) o(อัว+โอ) e(เออ) i(อี,อิ,อีอ)
u(อู) ü³(อู+อี) er(เออร์) e(เอะ)

2. สัทอักษรแทนเสียงสระผสม 16 เสียง

ai(ไอ,อาย) ei(เอ+อี) ao(เอา,อาว) ou(โอ+อู)
ia(อี+อา) ie(อี+เอะ) io(อี+โอ) ua(อัว+อา)
uo(อัว+โอ) uo(อู+เออ) üa(อู+อี+อา) üe(อู+อี+เอะ)
iao(อี+อา+โอ) iou⁴(อี+โอ+อู) uai(อู+อา+อี) uei⁵(อู+เอ+อี)

เครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ 4 เสียง

- เสียงหนึ่ง ระดับเสียง 55 (ออกเสียงเหมือนเสียงตรีในภาษาไทย)
- เสียงสอง ระดับเสียง 35 (ออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงจัตวาในภาษาไทย)
- เสียงสาม ระดับเสียง 214 (ออกเสียงไม่ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ไทยเสียงใดเลย โดยจะออกเสียงต่ำในตอนแรกแล้วจะผันเป็นเสียงสูงในตอนท้าย)
- เสียงสี่ ระดับเสียง 51 (ออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงโทในภาษาไทย)

¹ เสียงพยัญชนะ ng ในภาษาจีนกลางใช้เป็นพยัญชนะสะกดเทียบได้กับเสียงแม่ง

² เสียง y เป็นเสียงพยัญชนะกึ่งสระ เทียบได้กับเสียง ย ถ้าอยู่หน้าสระ ü จะออกเสียงคล้ายเสียง ย

³ ตามระบบสัทอักษรที่ใช้ในการออกเสียงภาษาจีน (Hànyǔ pīnyīn) เมื่อ ü อยู่ในพยางค์ที่พยัญชนะต้นเป็น n และ l ต้องเขียนรูป ü ถ้าพยัญชนะต้นเป็น j, q และ x จะตัดจุดสองจุดที่อยู่บน ü ออก และให้เขียนเป็น u แทน

⁴ เสียงสระผสม iou ตามระบบการเขียนสัทอักษรจีน กำหนดให้เขียนเป็น iu เมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะอื่น

⁵ เสียงสระผสม uei ตามระบบการเขียนสัทอักษรจีน กำหนดให้เขียนเป็น ui เมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะอื่น

การแสดงเครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ในระบบถอดเสียงภาษาจีนกลางนี้ จะต้องเขียน
เครื่องหมายไว้เหนือรูปสระ หากสระนั้นเป็นสระผสม ก็จะเขียนเครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ไว้เหนือ
รูปสระที่เป็นสระหลัก ส่วนคำที่ออกเสียงเบาจะไม่มีเครื่องหมายแทนเสียง